

(Време, 20.11.2008)

Сасвим сигурно има неке симболике у чињеници да је Међународни суд правде у Ден Хагу управо 18. новембра, на дан на који се обиљежава 17. годишњица пада Вуковара, објавио своју одлуку да је надлежан судити по тужби за геноцид коју је Хрватска 1999. године поднијела против тадашње СР Југославије, односно њене правне сљеднице Србије.

Одлука сасвим сигурно није била неочекивана, јер су правни заступници обје земље не једном у јавности говорили да су шансе за прихваћање надлежности и прихваћање српских аргумената за ненадлежност "фифти-фифти".

Хрватска је тужбу поднијела позивајући се на Конвенцију о спречавању и кажњавању злочина геноцида, због злочина почињених за рата у Хрватској од 1991. до 1995. године, те се од Србије тражи плаћање ратне штете, враћање културних добара и помагање у расвјетљавању истине о несталим страдалницима рата.

Србија је, њен правни тим, износила аргументацију (видети оквир) да Међународни суд правде није надлежан за тај случај, с обзиром на то да Србија није била потписница Конвенције о геноциду и Статута тог суда, јер од 1992. све до 2001. године није била чланица Уједињених народа, као и на то да је у децембру 2004. године исти суд донио одлуку да није надлежан водити поступак по тужби коју је СРЈ поднијела против осам земаља НАТО-а због геноцида и нелегалне употребе силе током бомбардирања 1999. године. Но, с обзиром на то да је Међународни суд потом прихватио надлежност у случају босанско-херцеговачке тужбе за геноцид против Србије и Србију осудио због неспречавања злочина геноцида у Сребреници и чињенице да још није ухапшен Ратко Младић (Радован Караџић је ухапшен након доношења пресуде по тој тужби), јасно је зашто је исход одлуке о питању надлежности за хрватску тужбу био свима неизвјестан.

ВАЖНИ ДЕТАЉ: Наредних дана треба очекивати славодобитне коментаре из Хрватске, иако би ту радост могла покварити непознаница да ли ће суд у разматрање узети и период прије априла 1992. године, прије настанка СР Југославије. Још у фази припреме за расправу о надлежности по хрватској тужби, члан правног тима Србије Владимир Ђерић упозорио је на чињеницу да се том тужбом СРЈ, а данас Србија, оптужује за неке догађаје који су се догодили прије њеног настанка 1992. године. Тадашња је ЈНА, бар на папиру, била војска федеративне државе, на њеном челу су били и неки хрватски генерали, док су на челу тада умируће државе били Хрвати, предсједник Стјепан Месић и премијер Анте Марковић. На истом је трагу и професор међународног права Војин Димитријевић оцијенио да би таква одлука суда значила "на чудан начин прихватити тезу Слободана Милошевића и његове супруге да је Србија једина наследница СФРЈ".

Како се чини, Међународни суд ће тек одлучити о том "деталју", који ће на судачки стол ставити, примјерице, и страшни злочин на Овчари, и страдање цивила у Шкабрњи, у Дубровнику, Воћину и другим мјестима диљем Хрватске, који су се догодили прије априла 1992. године.

Према првим реакцијама, првенствено заступника Србије, професора Тибора Варадија, Србија већ има припремљену протутужбу против Хрватске (такођер за геноцид); министарка правде Снежана Маловић, међутим, каже да ће се о томе тек донијети (политичка) одлука. Ни професор Варади, али нити поједини представници хрватског правног тима, још не одбацују могућност извансудске нагодбе, за коју су се и протеклих година залагали разумни гласови у обје државе.

Што, међутим, ако буде супротно и ако Србија посегне за протутужбом? За то ће, свакако, од Међународног суда правде добити разуман рок (засад процијењен на годину дана), али како ових дана упозорава бивши амбасадор Србије у Хрватској Милан Симурдић, и по ономе што се види из штампе и по изјавама политичара (с обје стране), "тло поново подрхтава, а уколико би се десило да почне суђење по хрватској тужби, то ће бити ново оптерећење. Нико ко иде на суд не воли да изгуби и то ће сигурно утицати на атмосферу, упркос томе што је тужба стављена на сто још 1999. године и што главни актери из тог периода, на обе стране, нису живи", каже Симурдић истичући да би најбоље било "избећи да прошлост доминира над будућношћу, јер испред обе земље стоји заједничка европска перспектива".

АМЕБЕ И ОПТУЖБЕ: Уколико до протутужбе Србије ипак дође, сасвим сигурно можемо очекивати управо "доминацију прошлости над будућношћу", јер већ постоје

најаве да ће се у протутужби кренути од "стољећа седмог и амеба", од страдања Срба и осталих "неаријеваца" у НДХ у Другом свјетском рату, па надаље; неки такав сценариј прижељкују, па су одмах након објављивања одлуке о надлежности Међународног суда правде радикали (натражњаци, не напредњаци овога пута) кренули с лицитацијама о милијун убијених прије шест и кусур десетљећа, те "најмање" 700.000 протјераних из Хрватске након "Олује" 1995. године...

И прије овог најновијег повода за сукобе, већ мјесецима између хрватских и српских политичара лете вербалне каменице: први човјек српске дипломатије Вук Јеремић као да користи сваку прилику да сусједе лупи по глави њиховим гријехом протјеривања хрватских Срба, на то одговара хрватско Министарство вањских послова саопћењем у којем стоји да је "добро познато тко је одговоран" за рат у бившој Југославији, великосрпска идеологија и режим Слободана Милошевића. "Негирање одговорности Србије за збивања у недавној прошлости, укључујући и необичну тезу да 'Србија није угрозила ничији суверенитет и територијални интегритет', управо потврђују да се Република Србија још није суочила са својом недавном прошлошћу и улогом коју је имала у распаду бивше државе. Овиме се уједно потврђује оправданост поступка који сада против Републике Србије води Република Хрватска пред Међународним судом правде у Хаагу ради повреде одредаба Конвенције о спрјечавању и кажњавању злочина геноцида." Тако они, а посљедњих се тједана и предсједници двију држава, хрватски Стјепан Месић и српски Борис Тадић, изјашњавају о никад горим међудржавним односима, пребацујући по правилу кривњу на оне "друге".

Ни медији не остају дужни, па поново пребројавају колико се тко извињавао прошлих година и колико искрено: "Тадићева лањска ТВ исприка Хрватима доживљава се неупитном, иако је била изнуђена питањима Александра Станковића (аутора емисије "Недјељом у два" на ХРТ-у, оп. Т. Т.). А ни тад се није изријеком испричао за злочине: упутио је исприку свима у Хрватској које је 'неки припадник његова народа учинио несретним'. А сад би се ваљда и Месић требао испричати свим Србима које је нека Хрватица учинила несретним јер их је оставила или се у школском дворишту одбила с њима играти ловице", пише "Јутарњи лист".

Кад се свему томе додају и препуцавања око могућности улагања капитала (српски је, кажу, непожељан у Хрватској; оптужени то одбијају), мафијашких убојстава у Загребу за које се диригирано оптужује Београд (јер све зло долази одавде, а српску се полицију – опетовано, успркос аргументима и демантијима – оптужује да одбија сурадњу с хрватском), незацијељене ратне ране и спор повратак избјеглих и све остало тешко наслијеђе, постаје јасно да ће судски међународни спор само долијевати уље на разбукталу ватру и поново "уводити визе", што су већ покушали изнудити новинари "Национала" и један етаблирани коментатор важног дневника, који не разликује

Међународни суд правде од Међународног кривичног суда за бившу СФРЈ, оба са сједиштем у Den Хаагу.

СВАЂЕ И ОДГОВОРНОСТИ: "Од рата је ипак прошло већ 13 година па се поставља питање: није ли било довољно времена да се та клима значајније измијени?", питање је које је поставио професор Дејан Јовић, који на шкотском универзитету Стирлинг подучава и о распаду Југославије и новијој повијести ове регије. На свом блогу (Б92) још је у јуну ове године упозорио да је политичарима у Хрватској и Србији, умјесто да се баве проблемима, далеко лакше пребацити одговорност неке друге, изван саме земље. "Крив им је увијек нетко други – јучер Хашки суд, данас политичке прилике у Босни и Србији, а сутра вјеројатно Брисел – а ријетко када они сами", пише Јовић за хрватске политичаре, не правећи разлику ни кад је о српским ријеч.

Чињеница је да је Хрватска у свађи, осим са Србијом, и са Словенијом и Босном и Херцеговином, коју у много чему и даље својата и понаша се као њена дадиља. Србија је, међутим, у свађи са свима: због признања Косова увријеђено дијели пацке свима, Црној Гори чију је амбасадорицу шутирала из земље, БиХ чији јој амбасадор није добродошао, једнако као и Хрватској, чијем предложеном новом амбасадору већ два мјесеца не стиже агреман и у коју је тек недавно вратила свог амбасадора, Хрватској којој у свакој прилици српски шеф дипломатије удари шамарчину, као да је његова земља невина за кржаве године иза нас.

Наставак такве политике – а такви гласови већ стижу из сусједне Босне и Херцеговине – могло би "преотворити" још једну рану, већ пресуђену БиХ-тужбу за геноцид. По члану 61. Статута Међународног суда правде, тај суд може дозволити ревизију пресуде (искључиво) на темељу открића неке чињенице такве природе да би одлучујуће дјеловала, а која је прије изрицања пресуде била непозната, ако странка која тражи ревизију незнање о тој чињеници није скривила. Захтјев за ревизију ваља поставити најкасније у року од шест мјесеци послје открића нове чињенице, а немогуће га је поставити по истеку десет година од дана пресуде. Ријеч је о досад много пута спомињаним стенограмима Врховног савјета обране СРЈ, који су у посједу Хашког суда, али који нису достављени Међународном суду правде кад их је тражила Босна и Херцеговина у поступку по својој тужби за геноцид против Србије; досад су од тога сви опрали руке, једино је Флоранс Артман, бивша портпаролка тад главне хашке тужитељице Карле дел Понте, на оптуженичкој клупи због објављивања истине о томе, односно – непоштовања суда! Оног кривичног. О непоштовању Међународног суда правде у том бесмисленом поступку нема ни ријечи.

Најновија одлука о надлежности по хрватској тужби може се захвалити, иако мртвом, Слободану Милошевићу: он и његови послушници су инзистирали на "теорији континуитета" СРЈ са СФРЈ, па су мало тврдили да СРЈ јест чланица УН-а, а мало да није.

Правно је ствар сада јасна: Међународни суд је надлежан. Тај суд, међутим, неће ријешити основни проблем: да се сватко суочи са својим властитим злочинима, ма колико то било болно, да сам спор оставе суду, а да својим политикама државе омогуће и грађанско помирење и правду за преживјеле и жртве пред властитим судовима.

*

Хронологија питања (не)надлежности

СР Југославија од свог настанка 1992. до 2001. године (кад је поново примљена у чланство) није била чланица УН-а, односно њен статус тих година није био јасан: у УН-у је постојала празна столица, а на згради УН-а није се вијорила њена застава. Режим Слободана Милошевића тврдио је да је СР Југославија правна наследница бивше СФРЈ. И сам Међународни суд правде статус СРЈ је оцијенио као посебан и атипичан, те је одбацио тужбу некадашње СРЈ против НАТО-а, с образложењем да земља нема приступ суду и да СРЈ није обавезана Конвенцијом о геноциду, коју је СРЈ поново потписала у марту 2001. године, након пада режима Слободана Милошевића.

Међународни суд правде се огласио надлежним у поступку покренутом тужбом БиХ из 1993. године, с обзиром на чињеницу да је 1996. године, кад је суд о томе одлучивао, СРЈ истицала да она има континуитет, те тврдила да се пред судом не може појавити БиХ. Југославенска је страна касније, 2002. године затражила ревизију те судске одлуке из 1996. године, истичући да су се појавиле нове чињенице, тј. пријем СРЈ у чланство УН-а, али је суд одлучио да се та чињеница мора сматрати квалитетно новом. Осим тога, надлежност суда представници Милошевићеве СРЈ поткријепили су још једним аргументом: на тужбу БиХ одговорили су протутужбом 1997. године, чиме су неспорно потврдили и надлежност Међународног суда правде у том случају, што није измијенила нити чињеница да је протутужба касније повучена. Бивши Милошевићев режим је, слиједи из тога врло јасно, својим инзистирањем на континуитету и упуштањем протутужбом у спор, потврдио надлежност суда, што су многи стручњаци касније оцијенили као контрапродуктивно и чак штетно, једнако као и касније одбијање власти

Тужбе, геноцид и вербалне каменице

Пише: Татјана Тагиров
четвртак, 20 новембар 2008 16:34

након Милошевића да (на приједлог Горана Свилановића и Вука Драшковића) СРЈ одустане од тужбе против НАТО-а.